

Bozkurt Aran¹

Ticaret Çalışmaları Merkezi Direktörü

**BAŞKAN TRUMP İLE BAŞKAN XI JINPING APEC'DEKİ
GÖRÜŞMESİNİN HATIRLATTIKLARI****GİRİŞ**

DEĞERLENDİRME NOTU

Güney Kore'nin Busan şehrinde düzenlenen 32. Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği –APEC- Ekonomi Liderleri Toplantısı marjında ABD Başkanı Donald Trump ile Çin Başkanı Xi Jinping 30 Ekim tarihinde bir araya geldi. Küresel GDP'de önemli paya sahip ülkelerin katıldığı APEC Zirvesi, dünya genelinde dikkatle izlenmektedir. ASEAN üyesi 10 ülkenin de dâhil olduğu 21 APEC ülkesinin küresel GDP'nin %62 sini oluşturduğu dikkate alındığında zirvelerinin önemi anlaşılabilmektedir.²

Busan zirvesinde ABD ve Çin Başkanlarının yaptığı görüşme ön plana çıkmıştır. Bir süredir devam etmekte olan ABD - Çin ticaret “savaşının” yeni bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Görüşme sonunda taraflar, “bir yıllık geçici ticaret ateş-kesi (truce)” üzerinde anlaşmalarını ilan etmişlerdir. Sürekli inişli çıkışlı seyreden ve sertleşme eğilimini her an koruyan iki ülke arasındaki ticaret ilişkilerinin, kısa bir süre de olsa daha yumuşak bir zeminde sürdürüleceği anlaşılmaktadır. Bunu genel olarak olumlu bir gelişme olarak değerlendirebiliriz. Nitekim Trump, en iyisi 10 olmak üzere 1'den 10'a kadar bir skalada Xi Jinping ile görüşmesini 12 olarak tanımladı.

Üzerinde mutabakata varılan hususları kısaca tanımladıktan sonra bunun küresel ticaret düzeni üzerindeki olası sistemik etkilerini değerlendirmek uygun olacaktır.

¹<https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1257/Bozkurt+Aran>

²https://www.apec.org/faq?utm_source=chatgpt.com

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

GÖRÜŞMENİN TEMEL SONUÇLARI

- Öncelikle Trump Yönetimi, Çin'den ithal edilen bazı tüketim mallarında uygulanan tarifeleri düşürmeyi kabul etti. Trump, Çin'den yapılan ithalatın toplantı öncesindeki ortalama oranından 10 puan düşürülerek yüzde 47'lik bir gümrük vergisine tabi olacağını söyledi.
- Buna karşılık Xi, soya fasulyesi alımına yeniden başlama ve stratejik nadir toprak mineralleri üzerindeki kısıtlamaları bir yıl erteleme konusunda anlaşmaya vardı.³
- Çin stratejik nadir toprak elementleri üzerindeki ihracat kısıtlamalarını bir yıl süreyle erteleyeceğini açıkladı. Bu, ABD'nin özellikle yarı iletken ve elektrikli araç sektörleri için kritik bir kazanım olarak görülüyor.⁴
- Anlaşma, tarafların 90 gün içinde ilerlemeyi gözden geçireceği, bir yılsonunda da yeniden müzakereye edileceği bir "denetim mekanizması" içeriyor.
- Çin, ABD'den soya fasulyesi alımlarını önümüzdeki üç yıl içinde artıracığını, ABD ise Çin mallarına uygulamayı planladığı liman ve lojistik ücretlerini erteleyeceğini duyurdu.

ABD ve Çin arasında varılan ve kısaca bir yıllık ateşkes olarak nitelenen mutabakat, iki ülke ilişkilerinde sertleşme beklentisinin azaldığına işaret etmesi bakımından olumlu olarak değerlendirilebilir. Bununla beraber iki ülke arasındaki küresel ticarete ilişkin temel yaklaşım farkının devam ettiğini kaydetmek uygun olur.

Anlaşmanın en sorunlu kısımlarından biri, askeri rekabetin kızıştığı ve ileri teknolojilerde yarışın hız kazandığı bir dönemde, ABD'nin ihracat kontrol kurallarını geçici de olsa serbestleştirmeyi kabul etmesi olmuştur.

Maliye Bakanı Bessent, zirve toplantısından sonra Çin'in nadir toprak elementlerini bir baskı aracı olarak kullanmasının büyük bir hata olduğunu, kısa sürede bu elementleri başka tedarikçilerden temin etmek zorunda kalacaklarını açıklamıştır.⁵ Bu ifade, elementlerin Çin - ABD ticaret ilişkilerinde ne kadar önemli olduğunun itirafı olarak da değerlendirilebilir. Elementlerin rafine edilmesinin çok masraflı ve yüksek teknoloji gerektiren bir süreç olması nedeniyle, farklı tedarikçilerin kolay bulunamayacağı belirtilmektedir.

Başkan Trump'ın tarifelerle ilgili uygulamaları, temelde önemli ancak ekonomi dışı konularda bir baskı aracı olarak işlev görmeye başlamıştır. ABD'ye fentanyl girişini önlemek amacıyla Çin'e uygulanan tarifeleri %100 arttırma tehdidinde bulunduğu hatırlanacaktır.

SON SÖZ

Kısa bir süre öncesine kadar Çin'e yöneltilen ağır eleştirilerin ve iddiaların artık dile getirilmediği, bunların geride kaldığı görülmektedir. Kısaca değinmek gerekirse Çin'in yerli sanayisini korumak için kural dışı önlemler aldığı, fikri mülkiyet haklarını ihlal ederek teknolojik gelişmeleri çaldığı, diğer ülkelerin imalat sektörlerine zarar veren yağmacı bir ihracat stratejisi izlediği yönündeki iddiaların artık gündemde olmadığı bir ortam oluşmaktadır.

³ https://www.washingtonpost.com/politics/2025/10/30/trump-xi-meeting-tariff-cuts/?utm_source=chatgpt.com

⁴ https://www.ft.com/content/ceb9d271-09b4-4066-87a7-1e93b6908640?utm_source=chatgpt.com&syn-25a6b1a6=1

⁵ <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/china-made-mistake-by-firing-shots-rare-earths-bessent-tells-ft-2025-10-31/?utm>

Başkan Trump'ın en önemli amacı, küresel anlamda üretim üssü olma özelliğine sahip Çin'in ihracat olanaklarını sınırlamaktır. Çin'in toplam ihracatında 2025 Ekim ayı sonu itibarıyla %8,3 oranında bir artış görülmüştür. Aynı dönemde, Çin'in ABD'ye ihracatında azalmanın devam ettiği ve sadece ağustos ayında %33 oranında bir düşüş yaşandığı açıklanmıştır.⁶ Böylece Çin'in ABD pazarında kaybettiği ihracat olanağını küresel ölçekte telafi ederek ihracatını arttırdığı görülmektedir.

Öte yandan, tarafların uluslararası ticarete temel yaklaşımlarındaki sistemik farklılığın devam ettiği görülmektedir. Başkan Trump'ın dış ticaret politikasının merkezinde, ABD imalat sektöründe görülen daralmayı gidermek amacıyla gümrük tarifelerini fütursuzca yükselterek ülke içinde üretimi ve mavi yakalı istihdamın artırma hedefi yer almaktadır. Kısacası, Trump yönetimi popülist bir yaklaşımla 80 yıldır ABD öncülüğünde gelişen Bretton Woods sistemini işleyemez hale getirmiştir. İlginç olan husus Çin'in mevcut kurallı ticaret sisteminin devamını sağlayarak bu sistem içinde gücünü artırmayı hedeflerken ABD ise mevcut gücünü koruyabilmek için Dünya Ticaret Örgütünü felç etmesidir.

Ayrıca iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin şekillendirilmesinde her iki tarafın da atacakları adımları kısıtlayan belirli sınırlar bulunmaktadır. Amerika, galyum ve germanyumdan disprosyum ve samaryuma kadar Çin'in kritik minerallerine ve nadir toprak elementlerine bağlı olduğunun farkındadır. Buna karşılık ABD, Çinli öğrencilerin yüksek teknoloji içeren Amerikan yüksek eğitim kurumlarına kabulünü karşı unsur olarak kullanmaktadır.

Çin, ihracat odaklı ekonomisini dönüştürmek için 15'inci Beş Yıllık Plan çerçevesinde, hane halkının tüketiminin GSYH içindeki payını yaklaşık %40'tan 2035 yılına kadar %50'ye çıkarmayı açık bir hedef olarak belirlemiştir. Kısaca değinelim, OECD ülkelerinde hane halkı tüketimi GSYH'nin %50 ile 60 arasında oluşmaktadır.⁷

Çin'in ABD ile ilişkilerinde edilgen durumdan çıkarak daha ısrarlı davranmaya başladığı görülmektedir. Belki bunda, geçmişte pek çok gelişmekte olan ekonomiyi sıkıştıran "orta gelir tuzağı"ndan, kurtulmanın son aşamasına gelmiş olmasının etkisi olabilir. Cari fiyatlarla kişi başına düşen milli gelirin 2024'te 13.660 dolara ulaştığı Çin, Dünya Bankası'nın 2026 yılı için yüksek gelir statüsü eşliği olarak belirlediği 13.935 dolara yaklaşmaktadır.⁸

Özetle, her iki ülkenin de sınırlı sayıda somut sonuç ve belirlenmemiş bir zaman çizelgesiyle, stratejik değil, taktiksel bir yumuşamada uzlaştıkları sonucuna varılabilir.

⁶ <https://apnews.com/article/china-trade-trump-tariffs-exports-4d65b77167ed9193244942923f0eef8d>

⁷ https://www.theglobaleconomy.com/rankings/household_consumption/OECD/?utm

⁸ <https://www.project-syndicate.org/commentary/china-will-avoid-the-middle-income-trap-but-fail-to-outgrow-the-us-economy-by-keun-lee-2025-10>